

«8D02209 - Шығыстану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесіне іздену үшін ұсынылған Жетписбаева Қалуаш Бериковнаның «Парсы тіліндегі мәдени концептілердің вербалды репрезентациясы» тақырыбындағы диссертациялық жұмысына ресми

РЕЦЕНЗЕНТТІҢ ЖАЗБАША ПІКІРІ

р/н №	Өлшемшарттар	Өлшемшарттарға сәйкестігі (жауап нұсқаларының бірін сызу)	Ресми рецензенттің ұстанымына негіздеме (ескертуді курсивпен көрсету)
1.	Диссертация тақырыбының (бекіту күніне) ғылымның даму бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес болуы	1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына және/немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) диссертация мемлекет бюджетінен қаржыландырылатын жобаның немесе нысаналы бағдарламаның аясында орындалған (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету); 2) диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама аясында орындалған (бағдарламаның атауын көрсету); 3) диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес (бағытын көрсету) келеді.	1.1. Диссертация тақырыбы ғылымның даму бағыттарына және мемлекеттік бағдарламаларға сәйкес келеді. Атап айтқанда, зерттеу жұмысы Қазақстанның өткені мен болашағын бағамдау мақсатында құрылған «Қазақстан-2050» стратегиясы, 2025 жылға дейінгі Қазақстан Республикасы дамуының Ұлттық жоспары және т.б. мемлекеттік бағдарламалардың негізгі бағыттарына, сондай-ақ, Тәуелсіз Қазақстанның «Қазақстан-2050» стратегиясы, 2025 жылға дейінгі Қазақстан Республикасы дамуының Ұлттық жоспары және басқа да мемлекеттік бағдарламаларына сәйкес. Диссертациялық жұмыс «8D02209 - Шығыстану» мамандығы бойынша орындалған. Шығыстану бағытында жазылған бұл диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-

			техникалық комиссия бекіткен ғылым дамуының басым бағытына сәйкес келеді.
2.	Ғылым үшін маңыздылығы	Жұмыс ғылымға елеулі үлесін қосады/қоспайды, ал оның маңыздылығы ашылған/ашылмаған.	Шығыстану саласына бағытталған бұл жұмыс ғылымға елеулі үлес қосады. Диссертацияның тақырыбы анық, мақсаты-міндеттері айқын, ғылыми тұжырымдары мен қорытындысы нақты. Ізденушінің зерттеу барысында қол жеткізген нәтижелері нақты, қолданған әдістері анық, қорғауға ұсынған жаңалықтары дәйекті. Диссертацияның ғылыми аппараты да толық, пайдаланылған әдебиеттері де қомақты.
3.	Өзі жазу принципі	Өзі жазу деңгейі:	Ғылыми жұмыстың тілі жатық, ғылыми стильде жазылған, деңгейі жоғары. Ішкі құрылымдарында, тарау мен тараушаларында үйлесімділік бар. Деректерді қорыту мен мәліметтерді беруде өзіндік стилі анық аңғарылады.
		1) жоғары;	
		2) орташа;	
		3) төмен;	
4.	Ішкі бірлік принципі	4) өзі жазбаған.	Диссертацияның өзектілігі жан-жақты негізделген. Ғылыми жұмыстың тақырыбы мен мазмұны толық сәйкес келеді, ішкі тараулар мен тараушалар да үйлесімділік, іштей байланыс бар.
		4.1 Диссертация өзектілігінің негіздемесі:	
		1) негізделген;	
		2) ішінара негізделген;	
		3) негізделмеген.	
		4.2 Диссертация мазмұны диссертация тақырыбын айқындайды:	Диссертацияның тақырыбы мен мазмұны толық сәйкес келеді.

		1) айқындайды;	Сондықтан да диссертация мазмұны тақырыпты толық ашады. Ішкі тараулар диссертация мазмұнын жеткізуге, ал мазмұн тақырыпты ашуға негіз болған. Сондықтан да жұмыс жүйелі, тиянақты әрі нақты жазылған.
		2) ішінара айқындайды;	
		3) айқындамайды.	
		4.3. Мақсаты мен міндеттері диссертация тақырыбына сәйкес келеді:	Ғылыми жұмыстың мақсаты анық, міндеттері нақты. Қойылған міндеттер негізгі мақсатқа жетуге жол ашқан. Сондықтан да диссертацияның мақсаты мен міндеттері жұмыстың тақырыбына толық сәйкес келеді.
		1) сәйкес келеді;	
		2) ішінара сәйкес келеді;	
		3) сәйкес келмейді.	
		4.4. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық байланысқан:	Диссертация үш тарауды қамтитын негізгі бөлімнен, қорытындыдан, пайдаланылған әдебиеттер тізімінен тұрады. Ішкі тарау-тараушаларында үйлесімділік бар. Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық тұрғыдан толық байланысқан.
		1) толық байланысқан;	
		2) ішінара байланысқан;	
		3) байланыс жоқ.	
		4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (қағидаттар, әдістер) дәлелденіп, бұрыннан белгілі шешімдермен салыстырылып бағаланған:	Ізденуші бұрыннан бар ғылыми әдістер мен қағидаттарды қолдана отырып, қол жеткізген материалдар негізінде жаңа бағытқа негізделген жаңаша талдау жасаған. Парсы тілі мен поэтикалық мәтіндердің танымдық мәні мен концептілер жүйесін анықтауда концептуалдық талдау, когнитивтік интерпретация әдісі, метафоралық модельдеу, фреймдік талдау, контент-талдау
		1) сыни талдау бар;	
		2) талдау ішінара жүргізілген;	
		3) талдау өз пікіріне емес, басқа авторлардың сілтемелеріне негізделген;	
		4) талдау жоқ.	

			тәрізді комбинаторлық интегративті әдістер пайдаланыған.
5.	Ғылыми жаңашылдық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа ма?	Ізденушінің зерттеу барысында қол жеткізген нәтижелері мен ережелері толығымен жаңа. Автор парсы тіліндегі мәдени концептілердің вербалды репрезентациясын зерттеуде тың нәтижелерге қол жеткізген. Зерттеу нысанын түпнұсқадан зерделегендіктен де, нәтижелерінің, тұжырымдары мен ұсынылған жаңалықтарының ғылыми негізі жоғары.
		1) толығымен жаңа;	
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	Ғылыми жұмыстың (диссертацияның) қорытындылары толығымен жаңа. Үш тарау мен әр тарауда берілген тараушаларда жасалған тұжырымдары жинақталып, жұмыстың Қорытынды бөлімінде толық көрініс берген. Соның негізінде диссертацияның тақырыбы мен мазмұны толық ашылып, алға қойған мақсат-міндеттерге толығымен жеткен.
		5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа ма?	
		1) толығымен жаңа;	
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	Зерттеу барысында қол жеткізген нәтижелер мен шешімдер толығымен жаңа.
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген бе?	
		1) толығымен жаңа;	
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	

6.	Негізгі қорытындылардың негізділігі	Барлық негізгі қорытындылар ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдемелерде негізделген/негізделмеген (qualitative research (қуолитатив ресеч) және өнер және гуманитарлық ғылымдар бойынша даярлық бағыттары үшін).	Диссертациядағы айтылған пікірлер, жасалған тұжырымдар мен қол жеткізілген нәтижелер, пайдаланылған дереккөздер ғылыми тұрғыдан қарағанда ауқымды дәлелдермен негізделіп отырған.
7.	Қорғауға шығарылған негізгі ережелер	Әрбір ереже бойынша келесі сұрақтарға жеке жауап беру қажет: 7.1 Ереже дәлелденді ме? 1) дәлелденді; 2) шамамен дәлелденді; 3) шамамен дәлелденбеді; 4) дәлелденбеді; 5) бұл тұжырымда ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес. 7.2 Тривиалды ма? 1) ия; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің тривиалды екенін тексеру мүмкін емес. 7.3 Жаңа ма? 1) ия; 2) жоқ; 3) бұл тұжырымда ереженің жаңашылдығын тексеру мүмкін емес. 7.4 Қолдану деңгейі: 1) тар; 2) орташа; 3) кең 4) бұл тұжырымда ереженің қолдану деңгейін тексеру мүмкін емес.	Диссертант Қ.Б.Жетписбаеваның жұмысты жазу барысында ұсынған қағидаттары: 7.1 Ғылыми қағидаттар дәлелденген; 7.2 Ғылыми зерттеудегі қағидаттар тривиалды емес; 7.3 Ғылыми зерттеудегі қағидаттар жаңа; 7.4 Ғылыми зерттеудегі қағидаттардың қолдану деңгейі жоғары. 7.5 Диссертация тақырыбы бойынша жазылған 5 ғылыми мақалада қағидаттар дәлелденген. Атап айтқанда, 1 мақала Скопус (Scopus) мәліметтер базасында, 3 мақала – ҚР ҒЖБМ Ғылым саласындағы сапаны қадағалау комитеті бекіткен тізімге енетін журналдарда және 1 мақала – халықаралық ғылыми конференция жинақтарында жарияланған.

8.		7.5 Мақалада дәлелденген бе?	
		1) ия;	
		2) жоқ	
		3) бұл тұжырымда мақаладағы ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.	
	Дәйектілік қағидаты.	8.1 Әдіснаманы таңдау – негізделген немесе әдіснама нақты жазылған:	Иә. Зерттеу жұмысының әдіснамасы нақты. Зерттеу барысында қолданылған әдістер дұрыс таңдалған. Зерттеу барысында теориялық материалдарды өңдеуде жинақтау, сұрыптау, салыстыру, сипаттау, қорытындылау сияқты жүйелік талдау әдістері қолданылған. Сондай-ақ, мәтіндердің танымдық мәні мен концептілер жүйесін анықтауда концептуалдық талдау, когнитивтік интерпретация әдісі, метафоралық модельдеу, фреймдік талдау, контент-талдау тәрізді комбинаторлық интегративті әдістер пайдаланылған.
	Дереккөздер мен ұсынылған ақпараттың дәйектілігі	1) ия;	
		2) жоқ.	
		8.2 Диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған:	Ия, диссертация жұмысының нәтижелері компьютерлік технологияларды қолдану арқылы ғылыми зерттеулердің қазіргі заманғы әдістері мен деректерді өңдеу және интерпретациялау әдістемелерін пайдалана отырып алынған.
		1) ия;	
		2) жоқ.	

		8.3 Теориялық қорытындылар, модельдер, анықталған өзара байланыстар және заңдылықтар эксперименттік зерттеулермен дәлелденген және расталған (педагогикалық ғылымдар бойынша даярлау бағыттары үшін нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденеді):	Йә. Жұмыста теориялық қорытындылар, өзара байланыстар және заңдылықтар дәлелденген және расталған. Сондықтан да ғылыми жұмыстың тұжырымдарын парсы тілінің ерекшелігін зерделеуде кеңінен қолдануға болады.
		1) ия;	
		2) жоқ.	
		8.4 Маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен расталған / ішінара расталған / расталмаған.	Зерттеу барысында парсы тіліндегі деректер молынан пайдаланылған. Диссертациядағы маңызды мәлімдемелер нақты және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелер жасалған. Парсы, ағылшын және орыс тілдеріндегі ғылыми еңбектер кеңінен қолданылған. Диссертацияда Ф.Шарифиан, А.Даббағ, М.Кешаварз, Н.Ноушади; А.Глаз, Е.Бартминский, А.Вежбицкая, Н.Уэлиұлы, А.Ислам, А.Киклевич, Е.Березович, О.Дубровская секілді белгілі ориенталистер мен түркітанушылармен бірге, Л.Рүстемов, Ө.Күмісбаев, Б.Жұбатова, И.Жеменей, Ғ.Қамбарбекова, Б.Болатхан, Р.Садықова секілді қазақ шығыстанушылары мен лингвистерінің де еңбектері кеңінен пайдаланылған.

		8.5 Пайдаланылған әдебиеттер тізімі әдеби шолуға жеткілікті/жеткіліксіз.	Диссертацияда пайдаланылған әдебиеттер тізімі жеткілікті. Теориялық және әдіснамалық еңбектер молынан қамтылған.
9	Практикалық құндылық қағидаты	9.1 Диссертацияның теориялық маңызы:	Йә. Диссертацияның теориялық маңызы жоғары. Зерттеу нәтижелеріне негізделген тұжырымдар қазақстандық шығыстанудағы мәдени-тілдік зерттеулерді жүргізуде сүйенетін жаңа теориялық-әдіснамалық ұстанымдармен толықтырады. Сондықтан да, шығыс тілдерін, соның ішінде парсы тілінің грамматикалық және фонетикалық ерекшеліктерін зерделеуге жол ашады.
		1) бар;	
		2) жоқ.	Йә. Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары. Зерттеудің негізгі нәтижелері мен қорытындылары мәдени-тілдік ғылыми зерттеулерде, жоғары оқу орындарында «Поэтика тілі», «Когнитивті лингвистика», «Мәтін лингвистикасы», «Тіл және мәдениетаралық байланыс» сияқты жалпы және элективті курстарды жүргізуде және оқу құралдарын жазу барысында қолдануға болады. Сонымен қатар зерттеу нәтижелері аударматану және парсы әдеби
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану мүмкіндігі жоғары:	
		1) ия;	
		2) жоқ.	

			мәтіндерін талдауға қатысты пәндерді оқуға, ал зерттеудің эмпирикалық материалдарын парсы тілін оқытуда пайдалануға болады.
		9.3 Практикалық ұсыныстар жаңа ма?	Диссертациядағы практикалық ұсыныстар толығымен жаңа. Себебі ғылыми жұмыста бұрын арнайы зерттелмеген мәселелер қарастырылған.
		1) толығымен жаңа;	
		2) ішінара жаңа (25-75% жаңа);	
		3) жаңа емес (жаңасы 25%-дан кем).	
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	Академиялық жазу сапасы:	Жазу сапасы жоғары. Диссертация ғылыми стильде жазылған, техникалық жағынан дұрыс рәсімделген және мемлекеттік стандартқа сәйкес.
		1) жоғары;	
		2) орташа;	
		3) орташадан төмен;	
		4) төмен.	
11.	Диссертацияға ескертулер		Ғылыми жұмыстың сапасына нұқсан келтірмейтін, алайда алдағы зерттеулеріне негіз болатын төмендегі ұсыныстарды атап өтеміз: 1) Зерттеу барысында ирантану саласында өзіндік із қалдырған Е.Э.Бертельс, Э.В.Брагинский секілді ирантанушылардың еңбектері кеңінен пайдаланылғанда; 2) парсы тілінің тарихи негізлеріне кеңірек тоқталғанда дұрыс болар еді. 3) Сондай-ақ, диссертацияда ғылыми-техникалық қателер жті бой көрсетеді. Соларды түзету ұсынылады.

12.	Докторант мақалаларының зерттеу тақырыбы бойынша ғылыми деңгейі (диссертация мақалалар сериясы нысанында қорғалған жағдайда ресми рецензенттер докторанттың зерттеу тақырыбы бойынша әр мақаласының ғылыми деңгейін зерделейді)		Диссертацияны жазу барысында 5 мақала жарияланған. Ғылыми мақалалардың ғылыми деңгейі жоғары.
13.	Ресми рецензенттің шешімі (осы Үлгі ереженің 28-тармағына сәйкес)		«8D02209 - Шығыстану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесіне іздену үшін ұсынылған Жетписбаева Қалуаш Бериковнаның «Парсы тіліндегі мәдени концептілердің вербалды репрезентациясы» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы толық аяқталған, мақсат-міндеттеріне қол жеткізілген, толыққанды ғылыми жұмыс болып табылады. Сондықтан да, парсы тілі мен әдебиетінің білікті маманы ретінде Жетписбаева Қалуаш Бериковнаның «8D02209 - Шығыстану» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алуға әбден лайық деп есептеймін.

Ресми рецензент:

ҚМДБ Ислам ғылыми-зерттеу институты,
филология ғылымдарының кандидаты, қауым. профессор

21 мамыр 2026 ж.

Қыдыр Т.Е.